

NOOT VAN DE AUTEUR

Volgens het ooggetuigenverslag van een journalist weigerde Mata Hari, de beroemde exotische danseres die spionne werd in de Eerste Wereldoorlog, een blinddoek te dragen toen ze in 1917 geëxecuteerd werd door een Frans vuurpeloton.

‘Moet ik die omdoen?’ vroeg Mata Hari, en ze richtte zich tot haar advocaat terwijl ze een blik op de blinddoek wierp. ‘Als mevrouw dat liever niet doet, is het ook in orde,’ antwoordde haar raadsman, terwijl hij snel wegkeek.

Mata Hari werd niet vastgebonden en kreeg geen blinddoek voor. Toen de priester, de nonnen en haar advocaat een paar stappen bij haar vandaan deden, keek ze haar beulen onverschrokken in de ogen.

De sterfelijkheid recht in de ogen kijken is geen sinecure. Om eraan te ontkomen kiezen we ervoor de blinddoek om te houden en in het duister te tasten als het gaat om de feiten omtrent dood en sterven. Onze onwetendheid biedt ons echter geen gelukzaligheid, maar slechts diepere verschrikking.

We kunnen ons best doen de rol van de dood marginaal te maken door lijken achter roestvrijstalen deuren te houden en de zieken en stervenden weg te stoppen in ziekenhuiszalen. We zijn zulke meesters in het verstoppertje van de dood, dat je bijna zou geloven dat we de eerste generatie van onsterfelijken zijn. Maar dat zijn we niet. We gaan allemaal dood en dat weten we ook. Zoals de grote Ernest Becker zei: ‘Het menselijk dier wordt door niets zozeer in beslag genomen als door het

denkbeeld van de dood, de angst ervoor.' De angst voor de dood is de reden dat we kinderen krijgen, kathedralen bouwen en om drie uur 's nachts online kattenfilmpjes zitten te kijken. Dood is datgene wat achter iedere impuls zit die we als mens hebben. Hoe meer we gaan begrijpen van de dood, des te meer we gaan begrijpen van onszelf.

Dit boek gaat over de eerste zes jaar dat ik in het Amerikaanse uitvaartwezen werkte. Voor wie geen zin heeft om realistische beschrijvingen te lezen van de dood en dode lichamen: je bent op het verkeerde boek gestuit. Je staat op de drempel en beslist hier of je de metaforische blinddoek voor wilt houden. De verhalen zijn waargebeurd en ze gaan over echte mensen. Namen en sommige details (niet de sappigste, dat beloof ik) zijn veranderd om de privacy van bepaalde personen te beschermen en om de identiteit van de doden geheim te houden.

**WAARSCHUWING
BEPERKTE TOEGANG
CALIFORNIA CODE
OF REGULATIONS
TITEL 16, AFDELING 12
ARTIKEL 3
PARAGRAAF 1221**

Lijkbezorging.

(a) De zorg en voorbereidingen voor het cremeren of begraven van alle menselijke resten dient plaats te vinden in strikt besloten kring. . .

*– Verplicht waarschuwbord voor
uitvaartondernemingen*

SCHEERBEURT

De eerste keer dat je een lijk scheert, vergeet je als meisje nooit. Het is de enige situatie in het leven die nog ongemakkelijker is dan je eerste kus of het verlies van je maagdelijkheid. De tijd kruipt nooit zo traag voorbij als wanneer je met een roze plastic scheermes in je hand over het lichaam van een oudere man staat gebogen.

Onder het onverbidde licht van de spaarlampen stond ik wel zo'n tien minuten neer te staren op die arme onbeweeglijke Byron. Dat was zijn naam, tenminste dat stond op het kaartje dat aan zijn grote teen hing. Ik wist niet goed of Byron een 'hij' (een persoon) of een 'het' (een lijk) was, maar ik had het gevoel dat ik zijn naam moest weten om deze uiterst intieme procedure uit te voeren.

Byron was een man van in de zeventig (of was dat geweest) met dik wit haar dat uit de huid van zijn hoofd en zijn gezicht sproot. Hij was naakt, op het laken na dat ik om zijn onderlijf hield gewikkeld uit... tja, wat eigenlijk? Respect voor de dood waarschijnlijk.

Zijn ogen, die in de oneindige leegte staarden, waren dof geworden, als leeggelopen ballonnen. Zoals de ogen van een geliefde als een helder bergmeer kunnen zijn, waren Byrons ogen als een stilstaande poel. Zijn mond stond open, vertrokken in een stille schreeuw.

'Eh... hé, Mike?' riep ik vanuit de preparatieruimte naar mijn nieuwe baas. 'Dan moet ik zeker scheerzeep of zoiets gebruiken?'

Mike kwam binnen, haalde uit een stalen kast een bus scheerschuim tevoorschijn en zei dat ik moest oppassen voor sneetjes.

‘Er valt niks meer aan te doen als je zijn gezicht opensnijdt, dus doe een beetje voorzichtig, ja?’

Ja, ik zou voorzichtig zijn, net als al die andere keren dat ik iemand geschoren had. Nooit dus.

Ik trok mijn rubberhandschoenen aan, prikte in Byrons koude, stijve wangen en liet mijn hand over een stoppelbaard van een paar dagen glijden. Ik voelde me bij lange na niet belangrijk genoeg om dit te doen. Ik was opgegroeid met het idee dat uitvaartmedewerkers professionals waren, mensen die een opleiding hadden gehad en die ons de zorg voor onze doden uit handen namen. Wisten de familieleden van Byron dat een drieëntwintigjarige zonder enige ervaring op het punt stond een scheermes op het gezicht van hun dierbare te zetten?

Ik deed een poging Byrons ogen te sluiten, maar zijn gerimpelde oogleden floepten terug als rolgordijnen, alsof hij wilde zien hoe ik deze taak uitvoerde. Ik probeerde het nog eens. Met hetzelfde resultaat. ‘Ik heb geen behoefte aan je oordeel, Byron,’ zei ik, maar ik kreeg geen reactie.

Met zijn mond ging het net zo. Ik kon hem wel dichtduwen, maar hij bleef maar een paar minuten dicht voordat hij weer openviel. Wat ik ook deed, Byron weigerde zich te gedragen als een heer die ’s middags zijn scheerbeurt onderging. Ik gaf het op en spoot wat scheerschuim op zijn gezicht en verdeelde dat, klunzig als een griezelige peuter uit *The Twilight Zone* die aan het vingerverven is. Dit is gewoon een dode, zei ik tegen mezelf. Rottend vlees, Caitlin. Het karkas van een dier.

Dat was geen effectieve motivatietechniek. Byron was veel meer dan rottend vlees. Hij was ook een nobel magisch wezen, vergelijkbaar met een eenhoorn of een griffioen. Hij was een kruising van iets heiligs en iets profaans en hij zat nu met mij opgescheept op dit tussenstation tussen het leven en de eeuwigheid.

Ik kon inmiddels wel concluderen dat dit geen baan voor mij was, maar daar was het nu te laat voor. Ik moest Byron scheren, er zat niets anders op. Ik pakte het roze wapen dat mijn gereedschap was in dit duistere vak. En terwijl ik mijn gezicht vertrok en een geluid voortbracht dat zo hoog was dat alleen honden het konden horen, zette ik het mes tegen de wang en begon ik mijn carrière als barbier van de doden.

Toen ik die ochtend wakker was geworden, had ik niet verwacht dat ik een lijk zou gaan scheren. Begrijp me niet verkeerd, ik had wel lijken verwacht, maar niet dat ik ze zou gaan scheren. Het was mijn eerste dag als medewerker van Westwind Cremation & Burial, een particulier uitvaartbedrijf. (Of een particulier rouwcentrum. Rouwcentrum, uitvaartbedrijf, het is lood om oud ijzer hoe je ze noemt, de plekken voor de doden.)

Ik sprong al vroeg uit bed, wat ik nooit deed, trok een broek aan, terwijl ik nooit broeken droeg, en een paar laarzen met stalen neuzen. De broek was te kort en de schoenen te groot. Ik zag er belachelijk uit, maar ik kan ter verdediging aanvoeren dat ik geen enkel referentiepunt had als het ging om de correcte kledij voor het verbranden van mensen.

De zon kwam op toen ik mijn appartement aan Rondel Place uit stapte: hij wierp een zwak schijnsel over weggegooide naalden en verdampende plasjes urine. Een dakloze man in een tutu sleepte een oude autoband door de steeg, waarschijnlijk om die te gebruiken als geïmproviseerd toilet.

Toen ik in San Francisco was komen wonen, had het me drie maanden gekost om een appartement te vinden. Uiteindelijk ontmoette ik Zoe, een lesbische studente strafrecht die me een kamer aanbood. We deelden nu haar zalmroze maisonnette aan Rondel Place, in de wijk Mission District. Op de kop

van ons genoeglijke straatje bevond zich aan de ene kant een populair tacotentje en aan de andere kant Esta Noche, een bar die erom bekendstond gefrequenteerd te worden door dragqueens.

Toen ik de straat uit liep naar het metrostation, deed een man aan de overkant van de straat zijn jas open om me zijn penis te laten zien. ‘Wat dacht je hiervan, schatje?’ zei hij, terwijl hij er triomfantelijk mee zwaaide.

‘Ach man, je denkt toch niet dat ik daarvan onder de indruk ben?’ antwoordde ik. Zijn gezicht betrok. Ik woonde nu al bijna een jaar aan Rondel Place. Ik was écht niet onder de indruk.

De metro nam me vanaf halte Mission Street mee onder de Baai van San Francisco door naar Oakland en spuugde me een paar straten verder vlak bij Westwind uit. De aanblik die mijn nieuwe werkplek na een loopje van tien minuten bood, was niet bepaald verheffend. Ik weet niet precies hoe ik had verwacht dat een uitvaartcentrum eruit zou zien – misschien zoiets als de woonkamer van mijn oma, maar dan uitgerust met een paar rookmachines – maar van buiten het zwarte ijzeren hek leek het een hopeloos gewoon gebouw. Eier-schaalwit, slechts één verdieping: het had net zo goed een verzekeringskantoor kunnen zijn.

Naast het hek hing een bordje: Bellen alstublieft. Ik raapte al mijn moed bijeen en deed wat er stond. Even later ging de deur open en verscheen Mike, de manager van het crematorium en mijn nieuwe baas. Ik had hem nog maar één keer gezien en had me door zijn uiterlijk laten wijsmaken dat hij totaal ongevaarlijk was: een kalende blanke man van in de veertig van normale lengte en gewicht met een kaki broek aan. Ondanks die zoete broek kreeg Mike het voor elkaar om me de stuipen op het lijf te jagen toen hij me vanachter zijn

bril scherp op stond te nemen om in te schatten hoe groot de vergissing om me aan te nemen was.

‘Hé, goeiemorgen,’ zei hij. En zowel ‘hé’ als ‘goeiemorgen’ klonk vlak, binnensmonds, alsof het de bedoeling was dat hij het alleen zelf hoorde. Hij deed de deur open en liep weg.

Ik besloot dat hij wel zou willen dat ik hem volgde, liep de ontvangsthal in en sloeg een paar keer een hoek om. In de gangen klonk een dof gegrom dat bij iedere stap die ik deed luider werd.

Achter het non-descripte exterieur zat een enorm pakhuis verscholen. Het gegrom kwam uit deze grotachtige ruimte – het werd voortgebracht door twee grote plompe machines die in het midden stonden, als de Jut en Jul van de dood. Ze waren gemaakt van stalen golfplaten en er staken schoorstenen uit die door het dak van de crematieruimte gingen. Alle twee de machines hadden een metalen deur die omhoog en omlaag kon schuiven, als malende kaken uit een industrieel sprookje voor kinderen.

Dat zijn de crematieovens, dacht ik. Daar zitten op dit moment mensen in, dode mensen. Ik kon die dode mensen weliswaar nog niet zien, maar te weten dat ze vlak bij me waren was opwindend.

‘Dus dit zijn de crematieovens?’ vroeg ik Mike.

‘Ze nemen de hele hal in beslag. Je zou toch raar staan te kijken als dit de ovens niet waren?’ antwoordde Mike. Hij schoot een deur in en liet me weer staan.

Wat deed een leuk meisje als ik in een fabriekshal waar lijken bewaard en vernietigd werden? Niemand die ook maar een beetje bij zijn hoofd was zou toch liever de kost verdienen als lijkverbrander dan als, zeg, bankbediende of kleuterjuf. En het was waarschijnlijk makkelijker om werk te vinden als bankbediende of als kleuterjuf als je naging hoe argwanend de doods-

industrie stond tegenover een drieëntwintigjarige vrouw die zo graag tot haar gelederen wilde toetreden.

Ik had, slechts verlicht door het zwakke schijnsel van het scherm van mijn laptop, gesolliciteerd naar banen en had me laten leiden door de zoektermen ‘crematie’, ‘crematorium’, ‘mortuarium’ en ‘uitvaart’. De reactie op mijn sollicitaties – als ik al antwoord kreeg – was: ‘Hebt u ervaring in het crematiewezen?’ Uitvaartondernemers stonden blijkbaar op ervaring, alsof lijkverbrandingsvaardigheid voor iedereen makkelijk op te doen was en het op elke middelbare school aan de orde kwam in de lessen algemene techniek. Het had me zes maanden en tig cv’s gekost voor ik werd aangenomen door Westwind Cremation & Burial.

Mijn relatie met de dood is altijd gecompliceerd geweest. Al sinds mijn jeugd, toen ik erachter kwam dat het uiteindelijke lot van ieder mens de dood is, hadden pure angst en morbide nieuwsgierigheid in mijn geest om voorrang gestreden. Als klein meisje lag ik uren te wachten tot ik de koplampen van mijn moeder op de oprit zag verschijnen, ervan overtuigd dat ze ergens geknakt en onder het bloed langs de kant van de snelweg zou liggen, met schilfers glas die aan haar wimpers plakten. Ik werd ‘functioneel morbide’: ik werd geheel in beslag genomen door gedachten aan dood, ziekte en duisternis, maar kon desondanks doorgaan voor een normaal schoolmeisje. Toen ik ging studeren liet ik mijn masker zakken en besloot ik als hoofdvak middeleeuwse geschiedenis te kiezen. Jarenlang verslond ik wetenschappelijke onderzoeken met titels als *Necro-Fantasy & Myth: Interpretation of Death Amongst the Natives of Pago Pago* (Dr. Karen Baumgartner, Yale University, 2004). Alle aspecten van de sterfelijkheid interesseerden me: de lichamen, de rituelen, het verdriet. Wetenschappelijke onderzoeken hadden mijn honger even gestild,

maar bevredigden uiteindelijk toch niet. Ik had behoefte aan het sterkere spul: echte lijken, de echte dood.

Mike kwam terug met een brancard op piepende wielmpjes, waarop mijn eerste lijk lag.

‘Ik heb vandaag geen tijd om je uit te leggen hoe de crematieovens werken, maar je kunt wel iets voor me doen. Scheer hem even,’ zei hij achteloos. Blijkbaar wilde de familie van de dode man hem nog eens zien voordat hij werd gecremeerd.

Mike gebaarde dat ik hem moest volgen en reed de brancard een steriele witte kamer vlak bij het crematorium in en legde uit dat hier de doden ‘geprepareerd’ werden. Hij liep naar een stalen kast en haalde er een roze wegwerpscheermes uit. Hij gaf het aan mij, draaide zich om en verdween voor de derde keer. ‘Succes,’ zei hij over zijn schouder.

Zoals ik al zei, had ik niet verwacht dat ik een lijk zou moeten scheren, maar daar stond ik nu.

Hoewel Mike niet meer in de preparatieruimte was, keek hij nauwlettend toe. Dit was een test, mijn kennismaking met zijn harde opleidingsfilosofie: zwemmen of verzuipen. Ik was het nieuwe meisje dat was ingehuurd om lijken te verbranden (en af en toe te scheren) en ik zou daar (a) toe in staat zijn of (b) niet toe in staat zijn. Er was geen sprake van handjes vasthouden, een leercurve of een proeftijd.

Mike kwam een paar minuten later terug en wierp een blik over mijn schouder. ‘Kijk, zo... nee, in de richting waarin het haar groeide. Korte halen. Zo ja.’

Toen ik de laatste restjes scheerschuim van Byrons gezicht veegde, zag hij eruit als een pasgeboren baby, geen sneetje of schrammetje te bespeuren.

Later die ochtend kwamen Byrons vrouw en dochter hem bekijken. Byron werd ingepakt in witte lakens en de opbaarkamer van Westwind in gereden. Een staande lamp met een roze